

Ekonomski Bilten

Ekonomska reforma
i obnova
Bosna i Hercegovina

Svezak 7, broj 3
Srpanj 2004

Ovaj Ekonomski bilten objavljen je u skladu sa ovlaštenjima lorda Paddy Ashdown-a, visokog predstavnika.
Glavni urednik: Patrice Dreiski, zamjenik visokog predstavnika i šef ekonomskog odjela, OHR;
Tehnički urednik: Almira Kulagić, ekonomsko odjeljenje, OHR;
Dizajn: Samir Mujković, Odjel za resurse, ICT sekcija, OHR.

Za pitanja i objašnjenja molimo kontaktirajte:
Heconomic.newsletter@ohr.intf

SADRŽAJ

Sreća ljudi ovisi od pravilnog upravljanja javnim financijama	3
MAKROEKONOMSKI PREGLED.....	4
FINANSIJE I FISKALNI SEKTOR.....	7
Proračun.....	7
Poreska reforma	8
Unutarnji dug	8
POLJOPRIVREDA.....	9
Veterinarstvo.....	9
Fitosanitarna oblast	10
STATISTIKA	10
INFRASTRUKTURA I KOMUNALNI SEKTOR.....	10
Civilna avijacija	10
Korporativno upravljanje	11
Energetski sektor.....	11
EKONOMSKA TRANZICIJA.....	12
Privatizacija	12
Poslovno okruženje.....	12
Buldožer:	13
REGIONALNI UREDI.....	14
OHR Mostar.....	14
OHR Tuzla.....	16
OHR Banja Luka.....	17
_Toc78710492	
NAJNOVIJE EKONOMSKE INFORMACIJE ZA BiH	19

Sreća ljudi ovisi od pravilnog upravljanja javnim financijama

Vodeći članak u ovom izdanju, o reformi poreskog sustava, počinje sa citatom od francuskog kralja Luja XIV - *Sreća ljudi ovisi od pravilnog upravljanja javnim financijama*.

Ovo može izgledati kao truizam – međutim ton i sadržaj ekonomske i političke debate u Bosni i Hercegovini ukazuju na to da ova poruka još uvijek nije u potpunosti prihvaćena.

Političari i vlade mogu davati razna obećanja, ali ukoliko prvo ne uspostave pravilan sustav upravljanja javnim financijama, ne mogu se nadati ispunjenju tih obećanja. Isto tako, javnost može zatražiti sve što želi, ali ako nije uspostavljen pravilan sustav upravljanja javnim financijama, ovi zahtjevi neće, a niti mogu, biti ispunjeni.

To je realnost sa kojom se svi mi u vladi moramo suočiti.

U prošloj godini, ostvaren je značajan napredak prvo u prepoznavanju, a zatim u tretiranju pitanja unutarnjeg duga BiH. Vlade države, dva entiteta i Distrikta Brčko, su potpisale sporazum; Brčko i Narodna skupština Republike Srpske su već usvojili ovaj sporazum, a državni i federalni Parlament su također veoma blizu zaključenju svog dijela. Ovi zakoni su zasnovani na rješenju koje su izradile vlade, uz pomoć MMF-a i Ministarstva financija SAD-a, a koje prioritarno tretira najugroženije dijelove populacije u zemlji. Da li će se to rješenje svidjeti svima? Naravno da ne, ali to je najbolji epilog financijskog haosa koji trenutno vlada, u situaciji kada dugovi ove zemlje iznose više od 200 posto BDP-a. Rješenje koje nudi vlada osigurava da vlade ispoštuju svoje financijske obveze prema građanima, a u isto vrijeme bi se i ekonomija BiH oslobodila velikog tereta, što bi otvorilo vrata investicijama i otvaranju novih radnih mjesta.

To rješenje je zasnovano na uspostavi i održavanju sistema pravilnog upravljanja javnim financijama, i usmjereno ka tome da vlade počnu isplaćivati svoja dugovanja. Bez sporazuma, ne mogu se isplatiti povjerioci – uključujući penzinerne i radnike – a nove investicije i otvaranje novih radnih mjesta će biti usporeni, a možda i potpuno zaustavljeni.

Sada je pravo vrijeme da članovi Parlamenta ispune svoje obećanje u pogledu reforme i unaprijeđenja situacije, a ne da se kriju iza kratkoročne popularnosti i demagogije.

U isto vrijeme, državni Parlament će započeti raspravu o zakonu koji će uvesti PDV i pripremiti zemlju za članstvo u Evropskoj uniji. Premijer Terzić je insistirao na tome da bi predviđeni rok za uvođenje PDV-a trebao biti sredina 2005. godine, prije negoli početak 2006. godine, i zaista Vijeće ministara je 15. srpnja usvojilo provedbene zakone o PDV-u koji će sada biti razmatrani u Parlamentu. Ukoliko se PDV želi uvesti sredinom 2005. godine, potrebno je urgentno poduzeti mjere kako bi sa punim kapacitetom počela djelovati Uprava za indirektno oporezivanje (uključujući odredbu o odgovarajućem budžetskom finansiranju); Uprava mora dobiti odgovarajuće trajno sjedište, kao i kadrove.

Ovo su osnovni elementi modernog poreskog sustava; oni su od suštinske važnosti, a isto tako su zahtjevni i moraju se uvesti – iz prostog razloga što *sreća ljudi ovisi od pravilnog upravljanja javnim financijama*.

Ambasador Donald Hays
Prvi zamjenik visokog predstavnika

MAKROEKONOMSKI PREGLED

“Sreća naroda zavisi od sigurnih javnih financija” Luj XVI

Kada je Luj XVI iznio ovu primjedbu na početku svoje vladavine, Francuska je radila po fiskalnom sustavu starom vijekovima koji je bio često prepravljani ali nikad zaista popravljen. Kao rezultat toga, ta zemlja je prolazila kroz česte fiskalne krize ne toliko zbog svoje nemogućnosti da stvara sredstva koliko zbog ozbiljne nedjelotvornosti rješenja naplate prihoda. Nakon više od dva vijeka, vlade u Bosni i Hercegovini se suočavaju sa pitanjima i krizama takve vrste koja bi mogla biti poznata ministrima na Versajskom dvoru. Pitanje je jednostavno: porezi moraju biti zakonski regulirani i naplaćivani na takav način koji bi bio administrativno efikasan i politički prihvatljiv.

Uopćeno, održiv poreski sustav je od suštinske važnosti za dobro funkcioniranje javnih financija a korekcija fiskalnog sistema je nezamjenjivo pomagalo vladama koje teže makroekonomskoj stabilnosti. Uistinu, u slučaju Bosne i Hercegovine, ova dimenzija još više dobija na veličini zbog činjenice da vlasti te zemlje nemaju diskreciona ovlaštenja nad monetarnom politikom iz razloga što se radi po strogom režimu valutnog odbora. U ovom slučaju, fiskalne mjere predstavljaju jedno od glavnih sredstava makroekonomske korekcije pored njihove funkcije stvaranja prihoda.

Stvaranje prihoda

Jedan od zaključaka do kojih su došli Burges i Stern u njihovom članku pod naslovom *Oporezivanje i razvoj* jeste bio da su zemlje u razvoju, u prosjeku, više zavise od indirektnog nasuprot direktnom porezu: dvije trećine naspram jedne trećine. Ipak, opći trend primijećen u nekim zemljama u razvoju je bio pomak od trgovinskih poreza kao što su carinske pristojbe praćen većim oslanjanjem na porez na promet. U ovom pogledu, njihovi nalazi su ukazali na uvođenje poreza na dodatnu vrijednost (PDV) koji je bio pozdravljen kao najrevolucionarnije sredstvo oporezivanja u posljednjih pola vijeka. Oni su primijetili da je uvođenje PDV-a bilo uspješno u mnogim zemljama “u smislu pokrića, prihoda i jednostavnosti u odnosu na postojeći sustav”ⁱⁱ. Pored toga, mnoge zemlje su iskusile značajna povećanja u poreskim primanjima. Burges i Stern primjećuju da je Indonezija, na primjer, posvjedočila povećanje prihoda od PDV-a sa 1

procenta na 4 procenta BDP (bruto društvenog proizvoda) za samo pet godina.

Istraživanje Burgesa i Sterna takođe je pokazalo da su, u mnogim slučajevima, uvjeti prije reforme bili vrlo slični onima prisutnim u ovoj zemlji. Glavni primjeri ovoga su komplikacije u naplaćivanju indirektnog poreza zbog akumulacije *ad hoc* mjera i slabe poreske uprave. Pored fiskalnih problema koji su često dali zamah poreskoj reformi, jedan broj zemalja u razvoju je takođe prigrlio poresku reformu kao komplementarnu njihovoj trgovinskoj i industrijskoj politici. U tom svjetlu, smanjenja u tarifama i poreskim stopama za firme koja su trebala da ohrabre trgovinu i unutrašnje investiranje morala su da budu uporedo praćena alternativnim mjerama za stvaranje prihoda.

Po oba osnova, Bosna i Hercegovina ima više nego dovoljno razloga da ozbiljno pokuša provesti poresku reformu. S jedne strane, njen zbrkani sistem indirektnog oporezivanja čiji je rezultat često bio duplo oporezivanje ometao je investiranje i unutrašnju trgovinu, dok su skorašnji pokušaji da se liberalizuje trgovinski režim BiH možda već za rezultat imali niže prihode od carinskih obveza. Kad se takođe uzme u obzir znatno oslanjanje domaćih vlasti na indirektno oporezivanje, onda se može smatrati da je uloga Uprave za indirektno oporezivanje BiH od ključne važnosti. Činjenica da je Meksiko, velika zemlja sa decentraliziranom vladom i strukturama poreske uprave, uspjela naći unosno i funkcionalno rješenje kao rezultat njene poreske reforme (koja je posvjedočila uspješnom uvođenju PDV-a), znači da postoji dobra šansa da će BiH doći u poziciju da profitira od svojih tekućih napora na reformi. Uistinu, najnovije novosti da će stopa PDV-a u BiH biti 17 procenata sa nekoliko od strane EU definisanih izuzetaka i sa graničnom osnovom od 50,000 KM, učvršćuju zaključak da su vlasti konačno shvatile da uspješan ishod poreske reforme zavisi od njene jednostavnosti i dobro definiranih osnova određenja poreskih obveza.

Fiskalna politika kao sredstvo stabilizacije

U kontekstu makroekonomske politike BiH, fiskalna politika je jedino moćno pomagalo koje vladama preostaje u pogledu strogog režima valutnog odbora prisutnog u BiH. U stvari, prema udžbeničkom tumačenju Mundel-Flemingovog modela, izgledalo bi da je fiskalna politika efektivnija kao mjera stabilizacije po fiksnim nasuprot fleksibilnim režimima valutnog tečaja.

Istraživanja su takođe pokazala da vladini rashodi u zemljama u kojima se primjenjuje politika valutnog odbora pokazuju veću elastičnost i prilagođavanje periodičnim uslovima. Slično tome, sastav budžeta ovih zemalja je više orijentiran na tip prihoda i rashoda koji bolje odgovara obezbjeđenju protiv ekonomskih fluktuacija. Tako, fiskalna politika po rješenjima politike valutnog odbora mora održavati makroekonomsku vjerodostojnost kao i proizvesti automatsku stabilizaciju. Pregled različitih privreda koje funkcioniraju po režimu valutnog odbora je pokazao da je za obavljanje ove funkcije dovoljno ograničavanje vladinog i budžetskog deficita a istovremeno naglašavanje budžetskih komponenti koje bi mogle djelovati kao automatski stabilizatoriⁱⁱⁱ.

U kontekstu BiH, ovaj zaključak tek počinje da odslikava svoj puni značaj. Tako, po prvi put od rata, BiH ima izgleda da stekne uravnotežen budžet. Slično tome, skorašnje inicijative na poreskoj reformi su cijelu zemlju podvrgle jedinstvenoj fiskalnoj politici (onoliko ukoliko se to odnosi na indirektno poreze koji važe kao prevladajući dio vladinih poreskih prihoda), što znači da će zemlja uskoro moći raspolagati makroekonomskom politikom u pravom smislu tog izraza. Treba se nadati da će vlasti moći dalje graditi na ovim postignućima i stvarno razviti koherentnu makroekonomsku doktrinu koja bi uzimala u obzir fiskalnu politiku i kao moćno sredstvo stabilizacije i kao sredstvo ostvarivanja vladinih prihoda.

Teorija i praksa u kontekstu gospodarske tranzicije

Kontekst u kojem će se sprovesti poreske i potencijalne reforme beneficija treba naglasiti s obzirom na sustav koji je postojao prije. Bivši jugoslavenski sustav izvlačio je veći dio svojih poreskih prihoda iz relativno malog broja integriranih industrijskih kombinata koji su bili odgovorni za upravljanje i porezom na lična primanja i porezom na dobit poduzeća koji su bili prebacivani ili državi ili njenim agencijama (npr. zdravstvenom i penzionom fondu). U tom sustavu, porezi na dobit poduzeća su često značili prebacivanje sve zarade poduzeća (koja nije ponovo ulagana) državi. Mada je oporezivanje imalo visok udio u BDP-u, troškovi administracije su bili relativno niski zahvaljujući relativno malom broju poreskih subjekata i pomnom nadgledanju od strane države, posebno preko bivših službi platnog prometa, koji su djelovali kao fiskalni agenti države. Sa većim dijelom maloprodaje i uslužne djelatnosti takođe u

državnom vlasništvu, nije bilo ništa teže naplatiti i upravljati visoko diferenciranim, po proizvodu određenim, porezom na promet roba i usluga. Međutim, kolaps socijalističkog sustava je značio da su zemlje bivše Jugoslavije i druge prelazne privrede morale da izgrade takav poreski sustav koji bi naplaćivao prihode od većeg broja privatnih poduzeća (u pogledu i direktnog i indirektnog oporezivanja) i čak i od pojedinaca. U knjizi koju je uredio^{iv}, Njuberi je primijetio paradoks da je u zemljama srednje i istočne Evrope lakše bilo sprovesti reformu sustava oporezivanja, veća je teškoća bila primijećena u mijenjanju kulture plaćanja poreza i iznuđivanju uplata s obzirom na tadašnji kolaps prinosa i niskih poreskih kapaciteta. Tako, često postoji znatna razlika između efektivne i pravno definirane poreske stope/sustava. Upotrebljavajući 15 zemalja EU kao mjerilo i uzorak 25 privreda u tranziciji iz centralne i istočne Evrope, Šafer i Turli iz EBRD (Evropske banke za rekonstrukciju i razvoj) su pokušali shvatiti kako se uopće uzeti i sa kojim stepenom strogoće poreska politika primjenjuje i poštuje u reprezentativnom uzorku privreda u tranziciji^v.

U njihovim rezultatima bilježi se da je pored poreskog kapaciteta jedne zemlje, takođe postojala upečatljiva korelacija između njenog napretka u tranziciji i njene efikasnosti u naplaćivanju poreza. U isto su vrijeme zemlje poput Bjelorusije i Ukrajine čije privrede tek što su otpočele proces ekonomske tranzicije i čije su vlade još uvijek uveliko autoritarne, takođe dobro prošle sa svojom sposobnošću da efikasno naplaćuju poreze. S druge strane, zemlje gdje je država slaba i visoko decentralizirana i one koje su pretrpile unutrašnji konflikt imale su nizak nivo poštivanja i naplate poreza. Djelimični reformatori su takođe loše prošli. Opći ishod studija poput ove teži da izgleda ovako: zemlje sa problemima u naplati poreza treba da smanje izuzeća od poreza i primjenjuju niže poreske stope i jednostavnije, na pravilima zasnovane, transparentne poreske režime. Uz to, prema empirijskim rezultatima, izgledalo bi da ova mjera nije u raskoraku sa ciljevima raspodjele u fiskalnoj politici mnogih zemalja u tranziciji^{vi}.

Teorija i praksa u BiH

Različita ispitivanja o sustavu oporezivanja u BiH su otkrila da porezi ove zemlje uveliko pripadaju bivšem jugoslavenskom sustavu uprkos činjenici da se desila promjena ekonomske paradigme otkad se zemlja raspala. Neki nalazi štaviše ukazuju da je sadašnji sistem takav da, ako bi se u potpunosti primjenjivao, (t.j. ako bi razlika

između zakonom propisanih i efektivnih poreskih stopa bila tek zanemarljiva), on bi u suštini poslužio eliminaciji mogućnosti za razvoj aktivnosti privatnog sektora^{vii}. Tako porez na lična primanja i porez na dohodak građana iznose između 46 procenata i 69 procenata plata u BiH, što ima obeshrabrujuće djelovanje na formalno upošljavanje i podstiče manje prikazivanje stvarno isplaćenih naknada. U isto vrijeme, poreski sustav vrši tešku diskriminaciju u korist kapitala, što je u suprotnosti sa ciljem uvećanog zapošljavanja u jednoj zemlji sa minimalnom stopom nezaposlenosti od oko 20 procenata. Štaviše, institucionalna rješenja su takva da se naknade i obveze određuju na različitim razinama vlasti kroz uredbe i delegiranu zakonsku regulativu – t.j. izvan osnovnog poreskog zakona. Takođe, izgleda da je teško stvarno iskorijeniti određene posebno mrske takse i poreze jer se često ponovo pojavljuju u drugom obliku ili pod drugim imenom u nekom kasnijem momentu. Pored toga, sasvim doskora, BiH je u stvari imala tri različita poreska režima koji su funkcionirali jedan pored drugog u dva Entiteta i Distriktu Brčko. Ovo je često imalo za rezultat duplo oporezivanje i, ponekad, nedostatak ikakvog oporezivanja. Uopće, izgledalo bi da je poreski sustav takav da ometa poslovni razvoj bez obzira na njegovu veličinu^{viii}.

Kad ovo imamo na umu ne treba nas iznenaditi da je procijenjeno da neformalna ili “siva ekonomija” u BiH uzima dodatnih 30 ili 40 procenata BDP-a. Ovo nepoštivanje procedura uzima mnoge oblike i forme, od manjeg prikazivanja broja uposlenih i plaća do izbjegavanja plaćanja poreza a čak i neregistriranja tvrtke kao pravne osobe. Svjetska banka procjenjuje da u zemljama u razvoju, u sektorima kao što su maloprodaja i izgradnja, to nepoštivanje procedura često obuhvaća čak i do 80 procenata ukupne uposlenosti. Mada se na to nepoštivanje procedura često gleda kao na socijalno pitanje i nešto što će biti prevaziđeno ili će nestati kao rezultat poreske reforme i većeg stupnja ekonomskog razvoja (uporedi ranije spomenute slučajeve “naprednih” privreda u tranziciji), studije koje je sproveo MekKinsi-jev istraživački ogranak (*McKinsey Global Institute*) ukazuju na podmuklju prirodu “sive” ili neformalne ekonomije^{ix}.

MekKinsi-jevo istraživanje pokazuje da to nepoštivanje procedura u stvari guši dugoročni ekonomski rast i produktivnost jedne zemlje. MekKinsi-jevi nalazi otuda ukazuju na činjenicu da je velika prisutnost takvog nepoštivanja procedure u privredama Portugala i Turske

uzročnik skoro polovine raskoraka u produktivnosti tih zemalja u poređenju sa SAD. Tako, osobena samoučvršćujuća dinamika sive ekonomije čini da firme koje rade “na sivo” ostaju na podoptimalnom nivou, neefikasne i neproduktivne. Dokazni materijal koji se odnosi na BiH ukazuje na istinitost ovih nalaza; jedan mali privrednik koga je intervjuirao USAID priznao je da ne bi mogao opstati u poslu da stvarno u potpunosti plaća sve svoje poreze. U isto vrijeme, primijetio je da su lokalne poreske vlasti vjerovatno naslutile činjenicu da je umanjeno prikazivao svoje poreske obveze ali su bez obzira na to izabrali da ga puste da nastavi zato što on nije “krupna riba” i krije se iza paravana ostajući mali^x. Cijena koju društvo plaća za ovo se ne mjeri samo u smislu krajnjeg manjka u pružanju javnih usluga i socijalne pomoći nego takođe u smislu izbora koji su dostupni potrošaču. Tako, potrošač u BiH se tipično susreće sa izborom između skupih visokokvalitetnih roba i usluga, i jeftinih roba i usluga niskog kvaliteta. Pijace sa odjećom i prehrambenim artiklima u ovoj zemlji daju najbolju ilustraciju. Čovjek je primoran ili da kupuje odjeću i hranu (sumnjivog porijekla i kvaliteta) na pijacama na otvorenom prostoru ili, znatno skuplju, uglavnom uvezenu robu u šoping centrima ili bosanskom ekvivalentu *High Street-a*. Stoga, smanjenje troškova onih poduzeća (trgovinskih) koja izbjegavaju poreze i propise pomaže im da zadrže veliki udio na tržištu u odnosu na njihove konkurente koji se pridržavaju pravila.

Izlaz

MekKinsi-jev izvještaj je u suglasnosti sa ranijim zaključcima o tome šta treba uraditi da se popravi ovo žalosno stanje stvari. Pojednostavljanje poreskog zakona i reorganiziranje propisanih opterećenja i procesa prijavljivanja sigurno donose vidljivu korist, kao što bi bilo i u slučaju veće primjene. Tako, u mnogim slučajevima, povećana primjena PDV-a bi često imala za rezultat dovoljnu količinu prihoda tako da bi vlade čak mogle razmisliti o smanjenju poreske stope a da ne ugroze razinu svojih primanja.

Sad kad BiH ostvaruje ozbiljne poreske reforme i treba da uvede jedinstvenu stopu PDV-a za cijelu zemlju, koje pouke mogu vlasti izvući od drugih zemalja? Primjer Slovačke je slučaj na koji se zgodno može ukazati. Od siječnja ove godine, u Slovačkoj će PDV, kao i dohodak i poreske stope na dobit preduzeća, svi biti određivani po usuglašenoj stopi od 19 procenata. Procjenjuje se da će ovo prebaciti nekih 484 miliona eura sa direktnih na indirektnu poreze, tako ohrabrujući

poduzetništvo i ulaganje nasuprot potrošnji. Međutim, kao mjera predostrožnosti protiv pretjerano regresivnog oporezivanja, najniže ograničenje za poresku obvezu na dohodak je bilo trostruko povećano. Sa ovako pojednostavljenim poreskim zakonom i niskim poreskim stopama na dobit poduzeća, ta zemlja se nada da će stimulirati inostrana ulaganja. U tandemu s ovom poreskom politikom djeluje i vladina odluka da ukine ograničenja na privatizaciju "strateških industrija" u takvim sektorima kao što je energija. Štoviše, čak je i privremena misija MMF-a bila blagonaklona prema naporima Slovačke na poreskoj reformi. U svom zaključnom priopćenju, misija Fonda u Slovačkoj je primijetila da "poreska reforma ispravno teži da obezbijedi bolje podsticaje za rad i štednju. Tražene mjere će vjerovatno poboljšati ekonomski učinak"^{xi}. U tom saopćenju se bilježi da bi ujednačena stopa PDV-a trebala voditi boljem upravljanju i poštivanju dok će niži direktni porezi vjerovatno ohrabriti legalizaciju firmi sive ekonomije i dovesti do većeg domaćeg i stranog ulaganja.

Slovačka, pak, djelimično gazi putem kojim Republika Irska korača od 1950-tih. Tako, dugoročna produktivnost Irske i njen nagli ekonomski napredak koji je preokrenuo jednu osiromašenu zemlju na marginama Evrope u "ekonomiju zelenog tigra" su djelimično tu zahvaljujući pažljivo postavljenim mjerama koje su poslužile kao preduvjeti za veće inostrano ulaganje. Irska je imala takvu industrijsku, poresku i obrazovnu politiku koje su zajedno poslužile stvaranju okruženja pogodnog za ulaganje. Ipak, pored ovih mjera, zemlja je također morala naučiti vrline fiskalne samodiscipline i odlučnog, dosljednog i strpljivog kursa politike čiji bi rok trajanja bio duži od jednog političkog mandata. Transparentno okruženje regulirano pravilima, jedan uopće pozitivan stav prema biznisu i politika podrške slobodnoj međunarodnoj trgovini i ulaganju, također su pomogli privlačenju investitora, kao i konačna monetarna integracija u šire valutno područje što je poslužilo kao optimalno makroekonomsko rješenje.

Zaključak

Jasno, BiH još uvijek nosi ogroman prtljag iz bivšeg jugoslavenskog sustava koji je dalje iskomplikiran institucionalnim i ekonomskim posljedicama sukoba od 1992 do 1995. Pored nedostataka koje ovakva situacija prirodno nameće, prednosti koje BiH ima su onakve kao i u bilo kojoj drugoj zemlji koja ulaže napore u nadoknađivanju izgubljenog, odnosno, u tome što

može da se koristi iskustvom drugih zemalja koje su morale da poprave svoje navike i učine sebe konkurentnijim i atraktivnijim za investitore. Štoviše, proces pristupa u EU/Svjetsku trgovinsku organizaciju također može poslužiti kao davalac podstreka naporima vlasti na reformi. Ipak, samo istinsko zalaganje za reformu i kooperativan i konstruktivan stav od strane vlasti ove zemlje bi omogućio BiH da ubere eventualne plodove svog sadašnjeg rada.

FINANSIJE I FISKALNI SEKTOR

Proračun

Iz proračunske kalendarske perspektive period lipanj/srpanjje bio intenzivan. Izvješća o provedbi u 2003. bili su predmetom analize na sjednicama vlade i skupštine; Ministarstvo financija je pomno pratilo izvršenje u prvih šest mjeseci 2004., a u pripremi je i Memorandum za proračun 2005.

Državni proračun

Realizirani prihodi za financiranje zajedničkih BiH institucija dostigli su razinu od 96 posto u poređenju sa planom za period siječanj-svibanj 2004. Međutim, prijenos nadležnosti sa entiteta na državu (npr. odbrana, obavještajna služba, uprava za indirektno oporezivanje) također zahtijeva prijenos sredstava, što se neće odraziti na preliminarna izvješća o izvršenju državnog proračuna. Važnost prijenosa nadležnosti sa entiteta na državnu razinu, pored toga što se to traži u kriterijima za pridruživanje EU, leži u tome da će troškovi funkcija koje se sada obavljaju na državnoj razini biti manji u buduću.

Imajući na umu činjenicu da je Savjet ministara na svojoj sjednici održanoj 15.srpnja usvojio BiH Zakon o financijama i uputio ga u parlamentarnu proceduru, fiskalna slika zemlje izgleda bolje nego ranije.

Federacija Bosne i Hercegovine

U Federaciji čiju fiskalnu strukturu čine tri razine vlasti – općine, županije i federacija – zabilježen je porast prikupljenih prihoda u poređenju sa prošlom godinom u prosjeku za 9 posto. Ovaj porast, međutim, nije jednako raspoređen. Dok su županije, općine i fondovi zabilježili porast od 16 posto, 12 posto i 10 posto, Federacija je u stvari zabilježila pad.

Prihodi prikupljeni u prvih pet mjeseci 2004. na entitetskoj razini su dosegli nivo od 93 odsto u poređenju sa istim periodom prošle godine. Ovi

suprotni trendovi su rezultat zakonodavstva o raspodjeli prihoda u Federaciji i činjenice da su prihodi od carina koje ostvaruje proražun Federacije niži zbog sporazuma o slobodnoj trgovini.

Uzevši u obzir ambiciozan plan proražuna za 2004. rashodi se neće moći pokriti u iznosu predviđenom proražunom, a vlada FBiH je donijela odluku o smanjenju raspodjele prihoda za 20 odsto u prvom polugodištu i alokacije u drugom polugodištu za 10 posto – izuzimajući financiranje države i vraćanje vanjskog duga.

Republika Srpska

Nacrt izvješća o izvršenju budžeta RS za 2003. je pripremljen i čeka da ga usvoji Narodna Skupština RS, izvršenje proračuna u 2003. je 102 posto ili 1,02 milijarde KM. U 2002. izvršenje je iznosilo 117 posto ili 1,04 milijarde KM.

Memorandum o proračunu RS za 2005. planira ukupne rashode u iznosu od 1.075,3 miliuna KM što je 0,1 % više od rashoda planiranih za 2004. Poređenja radi, korisno je imati na umu da je proračun planiran za 2003. bio 12 posto veći od plana za 2002., te da je planirani proračun u 2004. bio 7 posto veći nego plan za 2003. Vlada RS dalje smanjuje odnos svojih rashoda prema BDP, što je u skladu sa dugoročnim ciljevima, iako mnogo toga ostaje da se uradi da bi se taj odnos sveo na međunarodno prihvatljivu razinu.

Poreska reforma

Ostvaren je značajan napredak u dolje navedenim oblastima, a u svezi sa procesom reforme sustava indirektnog oporezivanja. Vijeće ministara je 12. srpnja usvojilo niže navedene ključne zakone. Očekuje se da će se ovi zakoni naći pred parlamentom u kolovizu ili početkom rujna.

- Nacrt zakona o porezu na dodatnu vrednost
- Nacrt zakona o carinskoj politici
- Nacrt zakona o dodjeli i raspodjeli prihoda i uplata na jedinstveni račun

Do prije godinu dana bi i samu pomisao da bi se mogao izraditi i Vijeću ministara podnijeti Zakon o PDV-u na državnoj razini smatrali neostvarivom. Iako još puno toga treba uraditi u svezi sa reorganizacijom Uprave za indirektno oporezivanje prije nego što bude moguće uvesti PDV, svi ovi postupci predstavljaju napredak.

U travnju su, s ciljem da se konačno uklone sve prepreke u trgovini akciznim proizvodima između

Entiteta, Entitetski Premijeri Hadžipašić i Mikerević, potpisali sporazum poznat pod nazivom "Mrakovički sporazum". Dalji napori na potpunom sprovođenju ovog sporazuma su prilično odmakli, što bi trebalo dovesti do usvajanja na državnoj razini Zakona o porezu na promet i Zakona o akcizama. Usvajanje ovih zakona bi značilo da su po prvi put zakoni iz oblasti poreza donešeni na državnoj razini.

U oblasti reforme direktnih poreza, veliki je napredak ostvaren na sastancima međuentitetske radne skupine koji su se održali tijekom prve sedmice lipnja u Neumu. Radna skupina je donijela usklađen Zakon o porezu na dobit poduzeća koji će, kada bude usvojen, značiti da će sustav oporezivanja dobiti poduzeća biti ujednačen u cijeloj zemlji. Dalje, od velikog je značaja i što poduzeća koja imaju ispostave u oba Entiteta više neće morati podnositi posebne prijave poreza na dobit poduzeća posebno u svakom Entitetu i što više neće biti izložena problemima u vezi sa dvostrukim oporezivanjem, ukoliko ovi zakoni budu i usvojeni.

Unutarnji dug

Usvajanje zakonâ koji sadrže plan za provedbu i rješavanje problema unutarnjeg duga BiH predstavlja jednu od ključnih gospodarskih reformi poduzetih tijekom 2004. godine. Na temelju procjena od 31. prosinca 2002. godine, ukupni iznos unutarnjeg duga u RS procijenjen je na 1.761,7 milijuna KM što iznosi 49% GDP-a, a u Federaciji BiH 3.263, milijuna KM ili 40% GDP-a. Dug na državnoj razini procijenjen je na 701.000 KM i on se može rješavati u okviru konteksta redovitih proračunskih prihoda.

Struktura duga je slična u oba entiteta. Najveći dio duga se odnosi na staru deviznu štednju i ratna potraživanja, a preostali dio se odnosi na opće neisplaćene dugove kao što su plaće, mirovine, obveze prema dobavljačima, invalidnine i drugo. Strategija za rješavanje ovog problema predviđa da se dogovoreni fiksni iznos duga isplati u gotovini, a da se preostali takođe fiksni iznos isplati putem obveznica s rokom dospijeaća od 20 do 50 godina, te da se preostali iznos duga otpiše. Ukupni iznos sadašnje neto vrijednost isplata u gotovini i izdatih obveznica ne bi trebao biti veći od 10% GDP-a.

Republika Srpska i Distrikt Brčko su do 30. lipnja usvojili svoje zakone o rješavanju unutarnjeg duga. Paralamenti države BiH i Federacije BiH trenutačno razmatraju ove zakone i nadati se da će i oni biti usvojeni do kraja srpnja. Usvajanjem ovih zakona se u velikoj mjeri prekida nesigurnost

koja je do sada spriječavala poduzimanje značajnijih napora na oživljavanju gospodarstva. Budući ulagači više ne trebaju strahovati od mogućnosti da organi vlasti povećaju poreze kako bi isplatili dugove. Ovo rješenje će omogućiti organima vlasti da strateški planiraju svoje troškove, zbog toga što će točno znati koliko sredstava moraju izdvojiti za otplatu duga. Ovo će pružiti mogućnost za ulaganje sredstava u nova radna mjesta i gospodarski rast.

Usvajanje ovih zakona znači da će se sada moći započeti s isplatom potraživanja. Prvo će biti isplaćeni zaostali dugovi nastali po osnovu mirovina i invalidnina, te vlasnici najmanjih iznosa stare devizne štednje. Ova potraživanja će biti plaćena u gotovini. Sva potraživanja moraju biti verificirana prije nego što dođe do isplate, što znači da će biti potrebno pojedinačno identificirati vlasnike stare devizne štednje koji imaju ratna potraživanja nastala po osnovu materijalne i nematerijalne ratne štete i unijeti njihove podatke u bazu podataka koja će se koristiti za verifikaciju potraživanja. Planira se izdavanje obavještenja za javnost kako bi se vlasnicima stare devizne štednje omogućilo da zvanično podnesu zahtjev. Ovi zvanični zahtjevi će se zatim upoređivati s potraživanjima unesenim u bazu podataka kako bi se verificirao svaki pojedinačni zahtjev.

Nakon verifikacije, najveći dio potraživanja po osnovu stare devizne štednje i ratnih šteta će se rješavati putem izdavanja obveznica. Prije ovoga, potrebno je uspostaviti rad tržišta obveznica i njihov registar kako bi se omogućilo izdavanje i trgovina obveznicama u nematerijalnom obliku ili na elektronski način. Ovaj proces će potrajati tako da će ovaj dio duga i njegovog rješavanja putem izdavanja obveznica vjerovatno započeti tek u drugom kvartalu 2005. godine. Obveznicama će se moći trgovati, a na aktivnom sekundarnom tržištu vlasnici obveznica će biti motivirani da realiziraju maksimalnu vrijednost obveznica ukoliko odluče da ih prodaju prije isteka roka dospijea.

Razvoj lokalnog tržišta ovih obveznica će također omogućiti bankama da primaju i trguju lokalnim obveznicama, te će se na taj način uspostaviti bh. kamatna stopa za državni dug. Državni dug najmanje je rizičan oblik duga u jednoj državi, te će zbog toga kamatna stopa državnog duga predstavljati tržišno utvrđenu referencu na temelju čega će biti moguće lokalno utvrditi cijenu korporativnog duga (duga poduzeća) koji je obično daleko riskantniji oblik duga. To će, za uzvrat, olakšati uspostavu održivog tržišta komercijalnog duga, koje može stimulirati

ulaganja, i na taj način pomoći u otvaranju novih radnih mjesta i ostvarivanju prihoda. Rješavanje problema unutrašnjeg duga BiH će imati pozitivan učinak za sve građane BiH.

POLJOPRIVREDA

Veterinarstvo

Nakon pojave bruceloze i kju groznice, vlasti BiH su shvatile da samo sistematiziran i usklađen pristup može garantirati efikasnu zaštitu zdravlja životinja i ljudi.

- Vijeće ministara je usvojilo odluku o premještanju veterinarskih graničnih inspektora iz entitetskih ministarstava za poljoprivredu i Odjela za poljoprivredu Distrikta Brčko u Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa – Ured za veterinarstvo BiH.
- Ovom odlukom, Vijeće ministara je stvorilo preduslove za uspostavu jedinstvenog sistema veterinarske granične inspekcije na državnom nivou pod kontrolom Ureda za veterinarstvo BiH.
- Ured za veterinarstvo BiH je dobio zadatak da pripremi plan aktivnosti, s tim da bi preuzeo odgovornost za inspektore do prosinca ove godine.
- Uspostava jedinstvenog sistema veterinarske granične inspekcije na državnom nivou u praksi znači da će kompetentno tijelo na državnom nivou, dakle Ured za veterinarstvo BiH, biti jedino tijelo odgovorno za upravljanje veterinarskim graničnim prelazima sa ciljem provedbe i kontrole primjene mjera predviđenih u strategiji vanjske trgovine BiH, te unaprijeđenja sistema praćenja u međunarodnoj trgovini životinjama i proizvodima životinjskog porijekla.

Sljedeći ključni zadatak pod patronatom Ureda za veterinarstvo BiH je da se pripremi **Državni program kontrole zdravlja životinja** i osnuje Epidemiološka jedinica na državnom nivou.

- Pokretanje programa, zajedno sa izdavanjem uvjerenja laboratorijama, je od ključne važnosti za dijagnosticiranje,

kontrolu, prevenciju i iskorjenjivanje bolesti životinja.

- Program će biti kreiran na takav način da će se njegova provedba odvijati u fazama, a u isto vrijeme biće uveden sistem njegovog financiranja iz dva izvora, iz privatnog kao i javnog sektora.
- Provedba programa će zavisi od spremnosti vlasti BiH da obezbijede dovoljno novčanih sredstava u budžetskoj 2005. godini.

Ukoliko vlasti BiH ne obezbijede dovoljno novčanih sredstava, postoji realna opasnost da BiH neće moći ispuniti uvjete koje predviđa Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Europske komisije. Osim toga, epidemiološka situacija će i dalje predstavljati prijetnju zdravlju životinja i ljudi, kao i prepreku razvoju poljoprivrede.

Fitosanitarna oblast

- Agencija za državnu službu BiH je objavila konkurs za mjesta direktora, zamjenika direktora, i savjetnika direktora u Upravi za zaštitu zdravlja bilja BiH (Fitosanitarna uprava).
- Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa je predalo Ministarstvu trezora BiH nacrt budžeta za financiranje Uprave za zaštitu zdravlja bilja BiH za 2004. godinu.
- Odbor Zastupničkog doma BiH za ustavna i zakonska pitanja je prihvatio i prosljedio paket zakona iz fitosanitarne oblasti (Zakon o sjemenu i sadnom materijalu poljoprivrednog bilja, Zakon o mineralnom đubrivu, Zakon o fitofarmaceutskim sredstvima i Zakon o zaštiti prava stvaraoca sorte) Parlamentu (u hitnom postupku).
- Kada se usvoje ovi zakoni i kada se uspostavi Uprava za zaštitu zdravlja bilja BiH, BiH će se naći na putu ka ispunjavanju uslova koje predviđa Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Europske komisije, kriterija za članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, te obaveza koje predviđaju ostale međunarodne konvencije.

- To će biti prvi put da BiH usvaja zakon na državnom nivou u oblasti poljoprivrede koji omogućuje uspostavu jedinstvenog ekonomskog prostora i kreira povoljnije poslovno okruženje.

Međuentitetska radna grupa koja je uspostavljena sa zadatkom da pripremi Zakon o sigurnosti hrane BiH je završila svoj posao, i dostavila je zakon Vijeću ministara. Vijeće ministara je usvojilo zakon i prosljedilo ga Parlamentu u poluhitnom postupku. To je također jedan od 16 uvjeta Europske komisije.

STATISTIKA

- Vijeće ministara nije uspjelo da postigne dogovor o imenovanju direktora i zamjenika direktora Agencije za statistiku BiH.
- Kako dogovor nije postignut, Vijeće ministara je pokrenulo novu inicijativu i predložilo izmjene i dopune Zakona o statistici BiH.
- Izmjene i dopune predviđaju uvođenje još jednog mjesta zamjenika direktora.
- Nije poznato kako će Parlament BiH reagirati na prijedlog Vijeća ministara.
- U međuvremenu, Ured revizora BiH je ukazao na nedostatak finansijske discipline i primjere lošeg finansijskog upravljanja u Agenciji za statistiku BiH.

INFRASTRUKTURA I KOMUNALNI SEKTOR

Civilna avijacija

Život Upravnog odbora za civilnu avijaciju (*Civil Aviation Steering Committee – CASC*) bio je relativno kratak. Međutim, to nije umanjilo njegov doprinos. Sukladno zapisniku sa sastanka Međunarodnog upravnog odbora za BiH (*International Steering Committee for BiH - ISCBH*) održanog u studenom 2002. godine pod vođstvom šefa za Europu Međunarodne organizacije za civilnu avijaciju (*International Civil Aviation Organisation – ICAO*), Christiana Eigla, CASC je uspostavljen pod nadležnošću OHR-a. Tijekom perioda od 20 mjeseci održano je sedam sastanaka. Zamjenik visokog

predstavnik i šef Ekonomskog odjela OHR-a, Patrice Dreiski, predsjedavao je ovim sastancima, dok su viši savjetnici za civilnu avijaciju, koji su se smjenjivali, obavljali dužnosti tajništva.

Sukladno opisu zadaća kojeg je podržao ICAO, CASC je pažljivo pratio i pružao potporu konkretnom i održivom napretku u implementaciji sljedećih oblasti:

- Jačanje i unapređenje funkcioniranja bosanskohercegovačkih institucija za civilnu avijaciju,
- Pomoć i smjernice za rad bosanskohercegovačkih institucija za civilnu avijaciju kako bi se uklopile u okvire ICAO-a,
- Praćenje aktivnosti koje su uslijedile nakon revizije kontrole sigurnosti kao i implemenacije akcionih planova povezanih s tim, te
- Stalno osiguravanje odgovarajuće razine usklađenosti aktivnosti u oblasti civilne avijacije u BiH sa zahtjevima ICAO, ECAC¹, EUROCONTROL i JAA².

Održano je šest sastanaka CASC, čiji je ishod bio veoma zadovoljavajući, sa rezultatom da je oformljena potpuna struktura za civilnu avijaciju. To uključuje: Pravni odjel OHR-a, šefa projekta EC/ICAO OPAS³, predstavnike BHDCA, Zakon o civilnoj avijaciji (usvojen u veljači 2004.), imenovanje generalnog direktora Direkcije za civilnu avijaciju BiH (listopad 2003.), primopredaju dužnosti za pružanje usluga zračnog prometa na Međunarodnom aerodromu Sarajevo (1. siječnja 2003.) nakon povlačenja francuskog DETAIR-a, kupovinu pristupnog radara (siječanj 2004.), primopredaju nadležnosti za mostarski aerodrom (1. travnja 2004.), te prijem BiH u EUROCONTROL (1. travnja 2004.).

Posljednji sastanak CASC-a održan je 21. srpnja 2004. godine.

Puna izgradnja strukture za civilnu avijaciju još uvijek nije okončana, ali je trenutno u potpunosti pod kontrolom BiH. Projekat još uvijek traje, pri čemu je potrebno postići sljedeće: ratifikaciju Sporazuma o uslugama zračnog prometa u Središnjoj Evropi, program upravljanja kontrolom zračnog prometa, uključujući kontrolu srednjeg zračnog prostora iz Centra za zračnu kontrolu BiH (*Air Control Centre – ACC*) sa sopstvenim *en-route* radarom, Službu za zračne informacije,

¹ Evropska konferencija o civilnoj avijaciji (*European Civil Aviation Conference*)

² Zajednički organi za avijaciju (*Joint Aviation Authorities*)

Službu za informacije o letovima, NOTAM, Metereološku službu, nadležnost za niži zračni prostor, te obuku kontrolora iz BiH ACC.

Korporativno upravljanje

Napredak je postignut usvajanjem paketa od pet zakona u oblasti korporativnog upravljanja. Ovaj paket, čiji sveobuhvatni cilj je poboljšanje korporativnog upravljanja u javnim poduzećima, nastao je kao direktan rezultat revizorskog izvješća koje je objavljeno prošle godine.

Okvirni zakon o računovodstvu i reviziji u BiH je usvojen krajem lipnja i stupit će na snagu u bliskoj budućnosti. Entitetski zakoni o javnim poduzećima i o javnoj nabavci su također doveli do značajnog napretka i već se nalaze u proceduri usvajanja pred nadležnim parlamentima. Očekuje se da će Zakoni o javnim poduzećima biti usvojeni prije ljetnog odmora. Na nesreću, Zakon o ulaganju javnih sredstava se još uvijek nalazi u početnoj fazi u Federaciji, još uvijek je u Ministarstvu, dok u Republici Srpskoj treba proći prvo čitanje u Skupštini.

Postoji dobra vijest oko Zakona o obligacijama. Politički koncenzus je postignut oko prijenosa nadležnosti sa entiteta na državu i usvajanja ovog Zakona na državnoj razini. To će predstavljati značajan doprinos postizanju cilja uspostave jedinstvenog gospodarskog prostora u svezi s vlasničkim odnosima i ugovornim obvezama.

Sveukupan cilj svih ovih aktivnosti ostaje isti: zatvoriti praznine u postojećim zakonskim propisima koje ne pokrivaju velike oblasti privrednog sektora. Kada jednom budu usvojeni ovi zakoni pomoći će da se osigura da javna poduzeća budu u mogućnosti da djeluju kao pokretači ekonomskog rasta i privuku strana ulaganja u BiH.

Energetski sektor

Reforma energetskega sektora je jedna od ključnih oblasti kojima se bavi Studija izvodljivosti Europske komisije.

U prvom tromjesečju 2004. godine, dva ključna zakona za ovaj sektor, Zakon o poduzeću za prenos električne energije (TRANSCO) i Zakon o nezavisnom operatoru sistema, su usvojeni u oba doma Parlamenta BiH, bez štetnih izmjena i dopuna koji su bili predloženi. Kako su zakoni usvojeni u ponešto različitom tekstu, oba zakona su morala proći kroz proceduru usaglašavanja.

Udruga regionalnih regulatora energetskog sektora (ERRA) je, 19. svibnja 2004. godine, izglasalo prijem Državnog regulatornog povjerenstva za energetski sektor (SERC) Bosne i Hercegovine.

ERRA je dobrovoljna organizacija neovisnih regulatornih tijela u energetskom sektoru iz zemalja centralne i istočne Europe, kao i zemalja koje su nedavno stekle svoju neovisnost. Odbori za izdavanje dozvola/konkurenciju i određivanje tarifa/cijena ERRA se sastaju dvaput godišnje, pripremaju i objavljuju izvješća i analize. Osim toga, uspostavljena je Radna grupa za pitanja koja se tiču pridruživanja Europskoj uniji kako bi se obezbijedila zajednička platforma za organizacije članice ERRA iz zemalja gdje je pridruživanje Europskoj uniji najveći prioritet za vlade tih država, i za koje je članstvo u Europskoj uniji izgledno u bliskoj budućnosti.

Nacionalna udruga regulatornih tijela u komunalnom sektoru je pridruženi član ERRA-e, i složila se da poveže SERC sa odgovarajućim regulatornim tijelom iz Amerike u svrhu međusobne razmjene informacija.

EKONOMSKA TRANZICIJA

Privatizacija

U proteklih nekoliko mjeseci, bilo je nekoliko uspješno okončanih slučajeva privatizacije u F BiH. Osim toga, aktivnosti na postizanju sporazuma o zajedničkom ulaganju između strateškog investitora i preduzeća Zenica Steel su i dalje u toku. Sklapanje sporazuma sa odabranim investitorom je planirano za srpanj.

Proces privatizacije u Republici Srpskoj napreduje veoma sporo. Tender za privatizaciju jednog od najprivlačnijih preduzeća, Banjalučke pivare, je propao uprkos općim očekivanjima koja su predviđala uspjeh. U ovom trenutku, objavljeno je nekoliko tendera koji su privukli interes investitora; ostaje da se vidi da li će ovi tenderi rezultirati uspješnom privatizacijom.

Poslovno okruženje

Okvirni zakon o računovodstvu i reviziji

Parlament BiH je 29. lipnja usvojio Okvirni zakon o računovodstvu i reviziji. Ovaj Zakon zahtijeva korištenje međunarodnih standarda u obrazovanju, obuci, profesionalnom načinu vršenja dužnosti i permanentnom usavršavanju osoba koje se

profesionalno bave računovodstvom i revizijom u BiH. Novo Povjerenstvo za standarde u računovodstvu i reviziji implementirat će jedinstveno testiranje računovođa i revizora te nadgledati provedbu međunarodnih standarda u profesiji.

Zakon osigurava da osobe koje se ovim poslom profesionalno bave širom BiH imaju jedinstven set titula, kao i uzajamno priznavanje titula između entiteta u BiH.

Jedan od ključnih ciljeva ovog zakonskog akta je promoviranje razvoja kompetentnog privatnog sektora u oblasti računovodstva i revizije, koji zaslužuje povjerenje, i kojem će biti omogućeno da djeluje na cijelomu području zemlje čime se promoviraju ulaganja i unapređuje gospodarski razvoj.

Krediti

Parlament Bosne i Hercegovine usvojio je novi Okvirni zakon o zalozima BiH što predstavlja značajan pomak na kreditnom tržištu ove zemlje. Donošenjem ovoga Zakona i uvođenjem novog registra (registar zaloga) koji se osniva ovim Zakonom, uspostavljeno je zadovoljavajuće pravno i institucionalno okruženje u kojem financijske institucije mogu davati kredite za koje je pokriveno osigurano putem pokretne imovine.

Krediti koji se dobijaju na temelju pokretne imovine, kao što su zajmovi i lizing, imaju središnju ulogu u razvoju poduzeća, poljoprivrede i potrošačkog sektora u modernom gospodarstvu. To je posebice slučaj u zemljama kao što je BiH gdje se zbog mnogih pravnih, socijalnih i političkih prepreka korištenje nepokretne imovine (nekretnina) kao temelja za osiguranje kredita ne smatra uvijek najprivlačnijom opcijom.

Neprekidni i produktivni naponi USAID-a na razvoju sustava, u suradnji sa njihovim lokalnim kolegama i uz potporu OHR-a i Svjetske banke, otvaraju mogućnosti za stvaranje i primjenu novog sustava. Na temelju ovoga registra financijske institucije imati će informacije o postojanju potraživanja prema pokretnoj imovini prije no što odluče riješavati zahtjev, te će se na taj način osigurati privlačnije okruženje za povjerenje da daju kredite koji su osigurani putem vlasništva nad nekretninama.

Buldožer:

Gledamo svoja posla

Sa početkom treće faze, Buldožer inicijativa je dalje pojačala svoju ulogu u lokalnim strukturama. Ovo je logičan nastavak razvoja koji je započeo još u ranijim fazama. U prvoj fazi, OHR je bio odgovoran za koordinaciju cijelog procesa, od prikupljanja prvobitnih sugestija od poduzetnika, pa sve do verifikacije sprovođenja reforme. U drugoj fazi osnovano je šest regionalnih Buldožer komisija i jedna Buldožer komisija za poljoprivredu na državnoj razini. Ove komisije su preuzele odgovornost za prikupljanje informacija od poduzetnika u svezi prepreka u poslovanju u BiH. Uz pomoć tih informacija formilirani su prijedlozi reformi koji su na kraju prezentirani vladi. U drugoj fazi su formirane i Jedinice za hitnu reformu. U sastav tih jedinica ulaze mladi, profesionalni javni službenici iz nekih od glavnih ministarstava, a zaduženi su za koordinaciju usvajanja i sprovođenja reformi. Uloga OHR-a je bila da pomogne u osposobljavanju novih struktura i da vrši sveukupnu koordinaciju aktivnosti.

Buldožer u trećoj fazi je bosanski Buldožer kao što je i naznačeno bojama novog logotipa. Slogan faze III je stoga "Gledamo svoja posla". To treba shvatiti doslovno. BiH poduzetnici koriste Buldožer za promoviranje poslovanja u BiH. Potrebno je dalje jačati domaće učešće u Buldožeru jer samo ono može održati ovu inicijativu. Pristup od nižih struktura prema višima je pomogao Buldožeru u pridobijanju snage i legitimiteta.

Regionalne Buldožer komisije i Jedinice za hitnu reformu će u fazi III mnogo jače surađivati. Jedinice za hitnu reformu će pomagati regionalnim Buldožer komisijama u prikupljanju i ispitivanju svih prepreka u poslovanju. Regionalne Buldožer komisije će pomoći u davanju objašnjenja ideje vodilje prijedloga reformi tokom procesa usvajanja, te će prikupiti informacije neophodne za verifikaciju sprovođenja i procjenu rezultata. Pojačana suradnja omogućit će regionalnim Buldožer komisijama da ranije urade procjene izvodljivosti i neophodnosti predloženih reformi. Takođe će olakšati Jedinicama za hitnu reformu kako da objasne vladinim zvaničnicima i parlamentarnim poslanicima neophodnost sprovođenja određenih reformi. To bi sve zajedno omogućilo podnošenje kvalitetnijih prijedloga reformi, a ove bi se usvojile i sprovele u djelo u kraćem razdoblju.

Regionalne Buldožer komisije i Jedinice za hitnu reformu će tako nastaviti unapređivati svoj posao predstavnika privatnog i javnog sektora. Cjelokupna koordinacija koju je u fazi II vodila Buldožer jedinica OHR-a postepeno će prijeći u nadležnost novoosnovane Organizacije poslodavaca na državnoj razini.

Dana 7. srpnja organizacije poslodavaca FBiH, RS i Brčko Distrikta održale su generalnu skupštinu u Sarajevu na kojoj su usvojile statute nove Organizacije poslodavaca na državnoj razini. Na kraju generalne skupštine formalno su i javno predali zahtjev za registraciju nove organizacije premijeru Adnanu Terziću. Ovo je označilo početak Buldožer faze III. Regionalne Buldožer komisije sada prikupljaju nove prijedloge ekonomskih reformi. Nekoliko dnevnih novina objavljuje oglase sa formularom i kontakt podacima regionalnih Buldožer komisija kako bi svi oni koji to žele mogli podnijeti svoje prijedloge ekonomskih reformi. Elektronska verzija formulara nalazi se na <http://www.buldozer.ba> (engleska verzija na <http://bulldozer.ba>) gdje zainteresirana lica mogu izravno poslati prijedloge reformi.

Buldožer komisije će raditi zajedno sa Jedinicama za hitnu reformu na utvrđivanju prijedloga reformi koje bi potencijalno mogle imati najveći uticaj na poslovanje u BiH. Kada bude odabrano i pravilno formilirano 50 prijedloga reformi, ti će se prijedlozi javno prezentirati vladama. Organizacija poslodavaca na državnoj razini će tada pokrenuti javnu kampanju za te reforme kako bi lobiranje imalo maksimalan učinak. Jedinice za hitnu reformu uz pomoć Buldožer komisija će vladinim zvaničnicima i parlamentarnim poslanicima objasniti sadržaj reformi kako bi se brzo realiziralo njihovo usvajanje. Na kraju, sprovođenje reformi će se verifikirati, a trebat će uraditi i procjenu postignutih rezultata.

Na kraju faze III vladi će biti predloženo ukupno 150 reformi. Velika većina tih reformi trebalo bi da vodi ka značajnom poboljšanju poslovne klime u BiH. I sama po sebi će predstavljati veliki uspjeh. Međutim, jednaku važnost kao pojedinačne reforme imat će uspostavljanje dijaloga između javnog i privatnog sektora. Uobičajeniji forum za takvu vrstu dijaloga je Socijalni i ekonomski savjet. Ovakvi savjeti su formirani u mnogim modernim gospodarstvima širom svijeta. Isti već postoje u FBiH i RS, ali još uvijek ih nema na državnoj razini. Logično je da Buldožer inicijativu nakon faze III zamijeni Socijalni i ekonomski savjet na državnoj razini.

Rasprave sa domaćim i stranim subjektima oko toga su u tijeku.

REGIONALNI UREDI

OHR Mostar

U Hercegovačkoj regiji uspostavljen plan za garanciju kredita

Prvi Plan za garanciju kredita na području Hercegovine potpisan je 20. travnja 2004. godine između Udruženja poduzetništvo i upošljavanje "LINK" i Univerzal banke d.d. Sarajevo u cilju proširivanja kredita za mala i srednja poduzeća. Radi se o pilot projektu koji je osmišljen kao potpora proizvodnom sektoru i pomoć malim i srednjim poduzećima u smislu lakšeg pristupa kreditima. Projekat će isto tako doprinijeti uspostavljanju formalnog odnosa između bankovne zajednice i zajednice malih i srednjih poduzeća, što bi im omogućilo da zajednički rade na smanjenju premija za rizik kao i administrativnih troškova te da povećaju dobit od investicija.

Sadašnji kreditni fond iznosi 600.000 KM, a vrijednost kredita se kreće između 5.000 KM i 20.000 KM; vrijeme otplate je pet godina, "grace" period je šest mjeseci, a kamatna stopa iznosi 6.20 odsto. Očekivati je da će uspješna provedba projekta ohrabriti druge općine u regiji da preuzmu ovaj model i ulože novac u Fond za financiranje malih i srednjih poduzeća u vlastitim općinama.

Zakoni o socijalnoj zaštiti u kantonu 7

Iako je u srpnju 1999. godine Vlada Federacije usvojila Zakon o socijalnoj skrbi, zaštiti civilnih stradalnika rata i zaštiti obitelji sa djecom, na temelju kojeg su kantonalne vlade bile obvezne donijeti zakone o socijalnoj skrbi u roku od tri mjeseca, Hercegovačko-neretvanski kanton još uvijek nema ovaj propis. Zbog nepostojanja ovog zakona kao i zbog toga što u proračunu nisu izdvojena sredstva (osnovni razlog je to što kantonalna vlada još nije usvojila zakon), cjelokupna situacija u oblasti socijalne skrbi u HNK je kritična.

Međutim, tijekom posljednja dva mjeseca situacija se u izvjesnoj mjeri popravila. Po zajedničkoj inicijativi nevladine organizacije Centar građanske inicijative i drugih organizacija građana u različitim gradovima HNK, organizirano je potpisivanje peticije za donošenje gore navedenog zakona. Peticiju je potpisalo oko 2.900 građana.

Pored toga, potporu ovoj inicijativi su izrazila i općinska vijeća općina Jablanica, Ravno i Konjic, kao i Centri za socijalnu skrb iz gradova Mostar, Ravno, Konjic, Rama, Jablanica i Neum.

Konačno, dana 21. lipnja poslanik skupštine HNK Tomislav Pupiće pokrenuo je zakonski postupak za usvajanje ovog zakona podnošenjem nacrtu Zakona o socijalnoj skrbi, zaštiti civilnih stradalnika rata i zaštiti obitelji sa djecom u skupštinsku proceduru. Uskoro bi trebalo uslijediti razmatranje tog zakona. Usvajanje ovog zakona bi predstavljalo prvi korak u rješavanju nagomilanih problema u ovoj oblasti.

Centri za pružanje poslovnih usluga

Nakon uspješnog pokretanja Centra za pružanje poslovnih usluga u Zeničko-dobojskom kantonu, Uprava grada Mostara odlučila je osnovati svoj vlastiti Centar uz pomoć njemačke vlade i njemačkog veleposlanstva u Bosni i Hercegovini. U tom smislu je 5. svibnja 2004. godine Uprava grada Mostara u okviru Odjela za gospodarske i socijalne poslove imenovala radnu skupinu za uspostavljanje Centra.

Glavni cilj Centra za pružanje poslovnih usluga Mostar biće da funkcionira kao "one-stop-shop" (koji pružaju pomoć u administrativnim procedurama novouspostavljenim poduzećima) kao i "centri za pružanje usluga i informacija" (koji uspostavljaju bazu podataka o postojećim poduzećima i razmjenjuju informacije u okviru poslovne zajednice). Centar će također aktivno sudjelovati u poslovnoj promociji u području Mostara kao i u povezivanju lokalnih poduzeća sa potencijalnim stranim partnerima.

Centar u Mostaru je organizirao trodnevni međunarodni ekonomski forum koji će biti održan od 21. do 23. srpnja 2004. godine što je istovremeno sa ponovnim otvaranjem Starog mosta, kako bi se poslala poruka da Mostar nije samo mjesto koje je pretrpjelo ogromne štete ili možda privlačna turistička destinacija, nego i mjesto u kojem se odvijaju žive poslovne aktivnosti i u kojem građani rade na ostvarivanju bolje budućnosti putem ekonomske obnove.

Pored toga, Centar u Mostaru će raditi na uspostavljanju uspješne suradnje sa poslovnom zajednicom Mostara kao i sa institucijama vlasti i nevladinim organizacijama koje djeluju o oblasti gospodarstva te na taj način uspijevaju promovirati gospodarski i poduzetnički duh Mostara.

Poslovni sajam i sajam "Dani trešnje" u Mostaru

Sedmi međunarodni poslovni sajam "Mostar 2004" održan je početkom travnja u slobodnoj trgovinskoj zoni Mostara i na njemu je svoje proizvode izložio rekordan broj izlagača, njih 450 iz 20 zemalja. Partner Bosne i Hercegovine za ovogodišnji sajam bila je Slovenija. Pored poslovnih ljudi iz ove dvije zemlje, bili su nazočni izlagači iz Hrvatske, Italije, Makedonije, Srbije i Crne Gore, Austrije, Njemačke, Španjolske, Švedske, Nizozemske, Francuske, Belgije, Češke Republike, Rusije, Japana, Brazila, Pakistana i Koreje.

Tijekom sajma nagrade za najbolje izlagače dodijeljene su Turističkoj zajednici HNK, Guma M Mostar, Euroherc Mostar, Unikomerc Mostar, Vinski podrum Paoca Andrija, Roefix Ljubuški, Gorenje Sarajevo, INA Zagreb i Pionir Korp Slovenija. Po prvi put su dodijeljene i specijalne nagrade za 40 proizvođača najboljih vina iz BiH i inozemstva. Osim toga, slovenačka Perutnina Ptuj i Koko Džada iz Gračanice su potpisale ugovor o poslovnoj i tehničkoj suradnji prema kojem će biti povećana proizvodnja u poduzeću Koko Džada.

Drugi sajam privrede, poljoprivrede, hrane i turizma "Dani trešnje 2004" je održan početkom lipnja u Potocima, Mostar. Tijekom Sajma dodijeljeno je 12 medalja "Zlatna trešnja" i dvije medalje "Srebrna trešnja" najboljim izlagačima, kao i organizatorima i drugim koji su doprinijeli uspjehu Sajma. Pored organske hrane, voća, povrća i izvorske vode, izložen je bio i namještaj od drveta. Sajam je organiziran u suradnji s Turističkom agencijom Hercegovačko-neretvanskog kantona i Odjelom za ekonomska pitanja grada Mostara.

Privatizacija

Proces privatizacije u ovome području se još uvijek odvija izuzetno sporo. Mada je nekoliko poduzeća završilo ili otpočelo proces u proteklih šest mjeseci, ostvaren je neznatan napredak.

U Zapadnohercegovačkome kantonu postoje razne poteškoće, uključujući netočne početne bilance stanja, probleme s pronalaženjem investitora, provedbu članka 143. Zakona o radu, te druga pitanja u svezi s radnicima (tj. ispunjavanje obveza prema MIO/PIO fondovima, rješavanje neisplaćenih obveza itd.). Općenito govoreći, prema riječima direktora Agencije za privatizaciju, najznačajnije pitanje za kantonale institucije je zbrinjavanje radnika koji ostaju bez posla u procesu privatizacije.

Organi vlasti u Zapadnohercegovačkome kantonu do sada nisu poduzeli mnogo aktivnosti u cilju privlačenja investicija za privatizaciju. Međutim, Vlada Zapadnohercegovačkoga kantona je utvrdila Nadzorne odbore neprivatiziranih poduzeća koji trebaju imenovati vršitelje dužnosti direktora i surađivati s Agencijom za privatizaciju na pripremi početnih bilanci stanja ovih poduzeća.

Od 48 poduzeća koja podliježu privatizaciji samo je 14 poduzeća završilo proces dok je devet u procesu privatizacije, a 25 još uvijek čeka privatizaciju. Od ovih 25 poduzeća, šest je donekle aktivno dok se u 19 ne odvijaju nikakve aktivnosti. Kanton također ima devet javnih poduzeća za koja se treba utvrditi model privatizacije.

Slična situacija je i u Hercegovačko-neretvanskom kantonu. Od 17 poduzeća čija je privatizacija planirana u 2004. godini (11 u velikoj i šest u maloj privatizaciji), samo su dva poduzeća u skupini za veliku privatizaciju trenutačno u procesu zaključivanja ugovora o privatizaciji (Granit Jablanica i Apro Sunce Neum), dok su u druga dva poduzeća (MI Soko i Norfish Blagaj) najavljeni tenderi za prodaju državnoga kapitala. Pored toga, jedan dio poduzeća iz skupine za malu privatizaciju je djelomično privatiziran, dok je u tijeku javna prodaja preostalih dijelova toga poduzeća.

Agencija za privatizaciju Hercegovačko-neretvanskog kantona je zadužena za četiri poduzeća sa liste od 56 strateških poduzeća. To su Granit Jablanica, Unis Tadiv (očekuje se da će se dio poduzeća morati restrukturirati putem procesa likvidacije), Tvornica duhana Mostar (treba se izabrati međunarodni savjetnik) i Aluminij Mostar (još uvijek se treba riješiti pitanje vlasništva).

Agencija još uvijek treba da pripremi i usvoji programe privatizacije za 10 poduzeća u Kantonu. Trenutačno se vrši provjera ugovornih obveza u 26 poduzeća. Fokus je stavljen na provjeru da li su zadržane obveze glede novih investicija i zapošljavanja.

Glede istočne Republike Srpske (općine Trebinje, Nevesinje, Gacko, Ljubinje, Bileća i Berkovići), do sada je privatizirano samo 35 procenata poduzeća u njihovom regionu. Trenutačno je u tijeku reorganizacija i restrukturiranje Tvornice alata u Trebinju, koja se nalazi na listi strateških poduzeća i najveći je izvoznik iz Republike Srpske. Ovo može biti pozitivan korak u pravcu

ubrzanja procesa privatizacije i ekonomske obnove u istočnoj Republici Srpskoj.

OHR Tuzla

Otvaranje poslovnog inkubatora u Tuzli

Načelnik općine Tuzla Jasmin Imamović je prije dvije godine inicirao ideju o projektu poslovnog inkubatora i nakon obimnih priprema 24. lipnja 2004. godine poslovni inkubator "Lipnica" je i zvanično otvoren. Značajno je to, što je projekt poslovnog inkubatora od prvog dana otvorio 180 novih radnih mjesta i privukao značajan interes, iznajmljujući prostorije različitim poduzećima kojih ima 17. Ova poduzeća već imaju korist od prostorija "Lipnice" koje nisu skupe i usluga koje nude svojim klijentima.

Uslovi za iznajmljivanje poslovnih prostorija se primarno fokusiraju na broj novih radnih mjesta koja će biti otvorena od strane poduzeća koja nastaju iz inkubatora. Potpuna odsutnost plaćanja bilo kakve zakupnine je ohrabrila domaća poduzeća kao i tvrtke iz Njemačke, Italije, Češke i Slovenije da se prijavljuju. Ukupno 6.000 m² poslovnog prostora je već iskorišteno dok su otprilike još 6.000 m² prazni i spremni da se upotrijebe za smještaj malih i srednjih poduzeća i da se otvore nova radna mjesta.

Od podjednako značaja je i revitalizacija ovog prostora – nekada ureda starog rudnika ali koje se nisu upotrebljavale duži period – kome je data mnogo produktivnija svrha i koji je spašen od propadanja.

Posjeta Prvog zamjenika Visokog predstavnika Natronci, Krivaji Žepče i Željeznom Polju

28. travnja 2004. godine Prvi zamjenik Visokog predstavnika Donald Hays je posjetio općinu Maglaj i općinu Žepče. Ambasador Hays je posjetio Fabriku papira Natron u kojoj je rukovodstvo koje ju je preuzelo 2001. godine smanjilo dug Fabrike i broj radnika i sada traži strateškog partnera. Prvi zamjenik Visokog predstavnika je posjetio ovo poduzeće dok se ono spremalo potpisati sporazum o zajedničkom ulaganju sa austrijskim investitorom. Ambasador Hays je razgovarao i o pitanju pristupa ograničenim rezervama crnogorice kao i o podsticavanju Vlade Zeničko – Dobojskog Kantona da osnuje agenciju za šumarstvo kako bi se mogao sprovesti županijski zakon o šumarstvu.

Zeničko – Dobojski Kanton, kao i druge zajednice u BiH se susreće sa poteškoćama u procesu

privatizacije. Ambasador Hays je posjetio Fabriku namještaja Krivaja u Žepču i razgovarao o načinima kako bi se mogao ubrzati process privatizacije poduzeća za obradu drveta u Županiji i kako bi se proces mogao učiniti djelotvornijim.

Prvi zamjenik Visokog predstavnika je takođe posjetio malu bošnjačku zajednicu gdje su geografska lokacija; oblik terena, i kvalitet tla, svi zajedno, doprinjeli razvoju vrlo profitabilnog poljoprivrednog projekta – uzgoja malina. Žitelji Željeznog polja – oko 100 obitelji – su značajno ohrabreni opredjeljenjem i finansijskom podrškom Sarajevskog poduzeća "Klas" (preko koga se maline izvoze) i Sarajevskog Poljoprivrednog fakulteta (koji je obezbjedio neophodnu ekspertizu i iskazao hvalevrijednu opredjeljenost za uspjeh ovog projekta).

Mjesto prikupljanja malina u Željeznom polju

Uzgajivači su takođe skrenuli pažnju na tehničku pomoć koju su dobili od USAID-ovog sponzorskog programa za poljoprivredni razvoj u BiH. USAID-ov projekt poznat kao LAMP (povezivanje poljoprivrede sa tržištima i proizvođačima) surađuje sa ovim zemljoradnicima već nekoliko mjeseci.

Privatizacija Željezare BiH

3. lipnja 2004. godine Vlada Federacije BiH je donijela odluku kojom je potvrdila da će se 51 procenat kapitala Željezare BiH prodati Kompaniji LNM sa sjedištem u Londonu – drugi najveći proizvođač čelika u svijetu. Pregovori sa novim vlasnikom u svezi sa sveobuhvatnim ugovorom kojim će se konačno pojasniti status radnika u Željezari BiH trebaju uslijediti. LNM se obvezao da će započeti vitalnu proizvodnju u naredne dvije godine. Izbor ovog trećeg strateškog partnera je donijelo olakšanje članovima sindikata koji su željno čekali strateškog kupca koji može

okonačati prisutnu krizu. Zamjenik Direktora LNM je izgledao pun optimizma dok je iznio uvjerenja da će nove industrijske električne peći pomoći da proizvodnja nadmaši dva milijuna tona godišnje.

Radnici u Željezari BiH

Željeznice BiH – vožnja vlakom Prvog zamjenika Visokog predstavnika

Ranije u toku ove godine Vlada Portugala je obezbjedila kredit od 32 milijuna eura za nabavku novih teretnih vagona (donacija koja je neophodna Željeznicama Federacije BiH kako bi išle u korak sa sve većim zahtjevima). 18. lipnja 2004. godine Prvi zamjenik Visokog predstavnika Hays se sastao sa direktorima Željeznica Federacije BiH i Republike Srpske, Entitetskim Ministrima komunikacija i direktorima tri strateška poduzeća (Zeničke željezare BH, Kamenoloma krečnjaka Doboje i Koksare Lukavac). Razgovaralo se o sadašnjoj i budućoj situaciji željeznica BiH i o značajnom učinku koji će željeznički promet imati na gospodarski razvoj Bosne i Hercegovine.

Nakon kratke posjete BH Željezari, Ambasador Hays je razgovarao sa entitetskim ministrima i direktorima željeznica u vlaku na relaciji od Zenice do Doboja. U Doboju se Ambasador Hays sastao sa načelnicima tri “dobojske” općine kako bi razgovarali o međuentitetskoj suradnji i pitanjima prenošenja nadležnosti na općine. Prvi zamjenik Visokog predstavnika je nastavio putovanje vlakom prema Tuzli ovog puta održavši sastanak u vlaku sa predstavnicima Županije Tuzla..

Otvaranje Fabrike cementa u Lukavcu

Fabrika cementa Lukavac (Cementara) – privatizirana u listopadu 2001, i smatra se da je primjer jedne od najuspješnijih privatizacija u Federaciji - nedavno je ponovo otvorena sa 55 milijuna eura vrijednim novosagrađenim objektima za proizvodnju cementa.

Tako su se proizvodni kapaciteti cementa utrostručili pa će od sada umjesto da proizvodi 250 hiljada tona, Fabrika cementa Lukavac biti u stanju proizvesti 700 hiljada tona cementa godišnje.

Austrijski investitor “ALAS International” je bio zadovoljan tim što su građevinski radovi završeni prije nego što se očekivalo.

Interesantno je i to da materijali koji se koriste u proizvodnji cementa u Fabrici cementa u Lukavcu, svi dolaze iz okolnih poduzeća – Tuzlanska termoelektrana obezbjeđuje pepeo i šljaku, kamenolom “Vijenac” kamen, a rudnici uglja Đurđevik i Banovići proizvode neophodan ugalj. Stoga je Fabrika cementa čisti izvoznik koji ne uvozi materijal za proizvodnju.

Detalj sa ceremonije otvaranja Fabrike cementa Lukavac

Fabrike za proizvodnju cementa u Lukavcu i Kaknju su sada sposobne da zadovolje 60 procenata sadašnjih zahtjeva BiH za cementom i sposobne su da se uspješno nadmeću sa fabrikama izvan BiH.

OHR Banja Luka

LNM Holding, drugi po veličini proizvođač čelika na svijetu postao većinski vlasnik Novog Rudnika Ljubija, sa 51 posto udjela u vlasništvu tvrtke.

Sporazum o zajedničkom ulaganju zaključen između Rudnika željezne rude Ljubija i LNM-a je potpisan 30. travnja 2004. Sukladno odredbama ovog sporazuma, LNM će ukupno uložiti 51 milijun KM. Od ovog iznosa, 25 milijuna će uložiti u tijeku ove poslovne godine, a ostalih 26 milijuna KM u tijeku naredne tri godine. Zaposlit će se 400 do 450 radnika koji će biti angažirani na pripremi proizvodnog procesa.

Kada započne proizvodnja (planirana za 2005. godinu), 600 uposlenih će proizvoditi milijun tona rude. Planirano je da se u tijeku 2006. godine angažira 750 radnika i dostigne proizvodnja od 1,5 milijuna tona rude. Planirano je da se cjelokupna proizvodnja rude obradjuje u čeličanicama u vlasništvu LNM-a u BiH, Srbiji i Rumuniji.

Prosječna neto zarada u RS za svibanj 2004. godine iznosila 418 KM

Prema podacima iz Zavoda za statistiku Republike Srpske, prosječna nominalna neto zarada isplaćena za svibanj 2004. godine iznosila je 418 KM, što predstavlja uvećanje od 2% u odnosu na iznos isplaćen za prethodni mjesec. Najveći rast je zabilježen u sektoru ribarstva (23,3%), dok je najveći pad zabilježen u sektoru finansijskih usluga, za 5,5%.

Prosječna neto zarada za prvih pet mjeseci 2004. godine iznosila je 407 KM. U tom periodu, najviše plaće su isplaćivane u sektoru finansijskog posredovanja (797 KM), dok su najniže zarade zabilježene u ugostiteljstvu (248 KM).

Povećan opseg industrijske proizvodnje u RS

U prvih pet mjeseci 2004. godine, fizički opseg industrijske proizvodnje u RS je povećan za 10,8% u odnosu na isti period prošle godine. Što se tiče fizičkog obima industrijske proizvodnje, po namjeni, u periodu siječanj – svibanj 2004. u poredjenju sa istim periodom prošle godine, proizvodnja repromaterijala je uvećana za 38,1%, trajnih proizvoda široke potrošnje za 21,0%, kapitalnih dobara za 6,8%, jednokratnih proizvoda široke potrošnje za 0,1%, dok je proizvodnja električne energije bila manja za 1,9%.

Uvećanje indeksa cijena na malo za 1,7%

Indeks cijena na malo u periodu siječanj – svibanj 2004. je za 1,7% veći u odnosu na isti period prošle godine. Cijene poljoprivrednih proizvoda su uvećane za 5,2%, industrijskih prehrambenih proizvoda za 3,5%, pića za 1,9%, industrijskih neprehrambenih proizvoda za 1,3%, a usluga za 0,8%, dok su cijene duhanskih proizvoda manje za 1,4%.

NAJNOVIJE EKONOMSKE INFORMACIJE ZA BiH

Izvor: Zavodi za statistiku FBH i RS

Ekonomske pokazatelji u BiH za period januar – maj 2004

Indikator	Federacija BiH	Republika Srpska	BiH (procjena OHR-a)
GDP nominalni u 2002	6,698.668	2,734	10,050
GDP nominalni 2003	8,223.826	2,993	12,170
Nominalni porast 2000-2003	+ 18.55%	+ 9,5%	+21%
Indeks u industrijskoj proizvodnji			
05/04 u poređenju sa Ø 2003	110.8	99.4	N/A
05/04 u poređenju sa 05/03	109.7	106.6	N/A
Indeks maloprodajnih cijena			
05/04 u poređenju sa Ø 2003	99.5	101.7	N/A
05/04 u poređenju sa 12/03	99.7	99.8	N/A
05/04 u poređenju sa 05/03		102.3	
Prosječna neto plata 05/04	535.31 KM	418 KM	N/A
U 05/04 poređenju sa prosjekom u 2003	+2%	+1.1%	
Broj zaposlenih	387.592 lica (sa 05/04)	238.190 lica (sa 09/03)	N/A
Broj registrovanih nezaposlenih	309.226 lica (sa 05/04)	139.106 lica (sa 09/03)	450.689 lica
Broj penzionera 05/04	288.986 lica	185.494 lica	N/A
Prosječna penzija u 05/04	198,78 KM	160.69 KM	N/A
Uvoz 01/04 - 05/04	2,841.523	922.7	N/A
Izvoz 01/04 - 05/04	910,963	269.3	N/A
Trgovinski deficit u 01/04 - 05/04	1,930.830	653.4	N/A
Pokrivenost uvoza izvozom	32 %	29.2%	N/A

ⁱ Burges, R & Stern, n.: “Oporezivanje i razvoj”, *Žurnal ekonomske literature*, (juna 1993)

ⁱⁱ Ibid, str. 812

ⁱⁱⁱ Fatas, A. & Rouz, A. “Da li monetarne lisice ograničavaju Levijatana Fiskalna politika u režimima ekstremnih kurseva razmjene” *Članci osoblja MMF-a*, tom 47 (2001)

^{iv} NJuberi, Dejvid, M. G.: *Poreska i reforma beneficija u srednjoj i istočnoj Evropi* (London, 1995)

^v Šafer, Mark E. & Turlu, Xerard; *Efektivno nasuprot propisanog oporezivanja: mjerenje efektivne poreske uprave u privredama u tranziciji*, Radni članci Evropske banke za obnovu i razvoj broj 62 (2001)

^{vi} NJuberi, Dejvid, M. G. : *Poreska i reforma beneficija u srednjoj i istočnoj Evropi* (London, 1995)

^{vii} Galager, Mark & Bosnić, Pero; *U pravcu sistema prihoda pogodnog za mala i srednja preduzeća u Bosni i Hercegovini*, Izvještaj o projektu USAID-a na modernizaciji poreske uprave (Mart 2004)

^{viii} Ibid.

^{ix} Farel, Dajana: *Skrivene opasnosti neformalne ekonomije*, MekKinsi tromjesečnik, br. 3 (2004)

^x Galager, Mark & Bosnić, Pero; *U pravcu sistema prihoda pogodnog za mala i srednja preduzeća*, str. 11

^{xi} Završno saopštenje, Posjeta osoblja MMF-a Slovačkoj Republici, 07-15. Oktobra 2003